

BIBLIOTEKA

854-32

2 92

Dritat
nuk u shuan

PETRAQ ZOTO

8-JH-32
791

PETRAQ ZOTO

DRITAT NUK U SHUAN

— TREGIME —

3535

~~43084~~

SHKURTËRA E SHËTËRË
D. 1977-1814

SHËTËPIA BOTONJËSE «NAIM FRASHËRI»

DRITAT NUK U SHUAN

Miçua ish shtrirë në krevat dhe po dëgjonte radion. Ish kredhur në një dëgjim të këndshëm si një njeri i kënaqur nga jeta, të cilit punët i shkojnë mbarë. Edhe pjesëtarët e tjerë të familjes dëgjonin në heshtje, sikur të mos deshnin ta prishnin qetësinë e kënaqësisë që ndjente ai. Edhe ata dukeshin të kënaqur. Llamba elektrike zbardhte dhomën. Në një dritë të tillë të bardhë e të fortë njerëzit duken të çelur, plot shëndet e të bukur.

Miçua qe çentralisti i fshatit. Kur dritat elektrike ishin të mira, ai ndodhej në një gjendje gëzimi e kënaqësie të plotë. Atëhere kish qejf të bisedonte me zjarr ose të rrinte shtrirë e të dëgjonte radion, siç po bënte në këtë mbrëmje vjeshte.

Dy vjet më parë ish bërë çentralist. Kjo kish ndodhur fare papritur. Një mbrëmje, si zakonisht, disa burra po bisedonin në sallën e leximit. Atje ish edhe Thomi, çentralisti i parë, edhe Miçua. Ish fillimi i tetorit.

— Kur dó të na i lëshosh dritat, o Thomi?

— Tashti vaditjet mbaruan, — tha njeri. Në verë, kur kooperativistët vaditnin ditë e natë, çentrali i fshatit nuk punonte nja dy muaj.

— Zor të kemi drita sivjet, — tha Thomi. —

Dinamoja u vjetërua, s'bën më. Ajo mund të digjet nga nata në natë.

Dikush i tha mënjanë Miços: Më duket se e ka hallin gjetkë ky, kërkon t'ja shtojnë ditët e punës për çentralin.

Njeri e tha hapur këtë mendim:

— Po të të japin tridhjetë ditëpune s'besoj të ketë rrezik që të digjet dinamoja!

Thomi u nxeh. Muhabeti u ndez.

Nga tërë ajo bisedë e ngatërruar Miçua kup-toi se Thomi vërtetë e kish hallin te ditët e punës, po edhe frikë kish nga dinamoja e vjetër.

Hë për hë dinamoja e vjetër nuk mund të zëvendësohej me një tjetër. Pra, fshati do të mbetej pa dritë elektrike. Dhe kjo sikur nuk e shqetësonte fare Thomin, çentralistin e vjetër.

Miçua e shikoi me inat. Si rrinte aq i qetë e mospërfillës kur ish fjala për dritën elektrike të një fshati të tërë?

— Dinamoja e vjetër mund të vejë edhe mjaft kohë, — tha ai. — Fundja, sa të vejë!

Thomi i hodhi një vështrim përçmues.

— Me fjalë, të tërë trima bëhi ju! Kur është kaq lehtë, merre dhe të shohim ç'mund të bësh ti me të! — i tha atij.

— Pse, do të më trembësh, thua? E marr dhe të shohësh!

— Posi, posi! Këput fiq e ha! Ja, kështu të duket ty.

Miçua nuk desh ta shpinte më tej këtë bisedë të kotë.

— Fshati s'ka drita dhe fajin e ke ti, — i tha prerë Ndinit.

Këtij i erdhi rëndë dhe, aty për aty, e gjeti

kryetarin dhe i tha se nuk do ta mbante më detyrën që kish.

Dy ditë më pas këtë detyrë e mori Miçua. Atij, si çdo të riu tjetër, i pëlqente që fshati të kish dritë elektrike. Nga kjo ish nisur kur kish marrë pjesë në atë bisedën e sallës së leximit. Po, kur i thanë të bëhej centralist, ai ish stepur i hutuar. Ai kish punuar ca pas jazit e për rregullimin e linjës së korentit brenda në fshat. E dinte edhe ç'veprime bënte çdo mbrëmje Thomi për të lëshuar dritat. Po a ish mjaft me kaq? Në fillim ai qe trembur, pastaj kish thënë me vete: «E ç'janë ata që e bëjnë këtë punë? Njerëz të veçantë? Jo! Nëqoftëse s'di sa duhet, do të mësoj!» Dhe kish pranuar. Miçua kërkoi që Thomi t'i jepte ndonjë udhëzim, po ky, që dukej qartë se ish shumë i prekur ngaqë s'ja kishin kundërshtuar kërkesën, i tha me shpoti:

— Ai që hyn në valle, di edhe ta heqë! — dhe kish ikur i krekosur, i bindur se Miçua nuk do ta bënte dot e do t'i luteshin prapë atij.

Kur mbeti vetëm në ndërtesën e ftohtë të hidrocentralit të fshatit, Miços iu duk sikur s'dinte asgjë e sikur kish hyrë atje për të parën herë. Shikonte më frikë herë dinamon, herë rripin e transmisionit, herë maskat e lidhjeve dhe truri sikur s'i punonte fare. Pastaj menjëherë e mblodhi veten. E hapi kapakun dhe i dha një shtytje me dorë pendës së hekurt. Ajo u vërtit dhe vuri në lëvizje edhe rripin e gjerë. Pas pak ai doli me lopatën në krah. Vajti tek rema¹⁾ dhe i

1) Remë = digë e thjeshtë, bërë me gardh në vend të gurëve.

zuri tërë vrimat gjersa u bind se poshtë nuk rridhte asnjë pikë uji. Pastaj shkoi pas jazit bashkë me ujin duke i zënë vrimat e gërryera aty këtu.

Tërë uji që rridhte në atë grykë mali, i pakësuar nga vera e nxehtë, u grumbullua në kadet e hidroçentralit të fshatit.

Miçua priste me ankth. Zemra i rrihte si çekan. A do të jepte dritë? A do të punonte dinamaja? Miçua i mbante sytë te llamba elektrike. Ja, fija e hollë brenda saj u skuq. Pastaj u shua menjëherë, u ndez përsëri, këtë radhë me më shumë dritë, dhe prap u shua. Kjo gjë vazhdoi një copë herë.

Tubat e hekurta ishin mbushur. Më tej uji s'ngjitej, sepse aq ish. Po drita pse nuk ishte e qendrueshme?

Miçon e mbuluan djersët. Përfytyronte se si tallej Thomi në ato çaste dhe skuqej e i vinte turp prej vetes. Ç'të bënte? Ai e shikoi edhe njëherë mashën e lidhjes së linjës. Ajo kish vajtur deri në fund. Rripi punonte normalisht. Pra, fajin e kish dinamaja. Po sikur të digjej, siç kish thënë Thomi? E si mund të digjej? Mos që prej druri? Kjo frikë s'ish me vend Po ç'kish ajo, ç'kish? Çfarë s'punonte mirë brenda saj? Iu afrua, u ul më bisht dhe po e vështronte me kujdes. Duke e vërejtur e kontrolluar me kujdes, befas e diktoi difektin. Kolektori ish holluar mjaft e karbonçinat, edhe ato të konsumuara, herë takonin e herë jo. Midis kolektorit e trupit të hekurt të dinamos kish një boshllëk të vogël. Aty, në të dy anët, kishin mbe-tur pas metalit lëvozhga druri. Dukej që aty ish shtrënguar fort një copë druri. Pse vallë? Ç'mund të bënte një copë druri në atë vend? Duke e shikuar,

ai e kuptoi se druri e shtrëngonte kolektorin dhe ky takohej mirë me karbonçinat.

Këtë «sekret» paskej ditur Thomi! Mbas kësaj kleçke ish kapur ai, që kujtonte se ish i pazëvendësueshëm!

Miçua ndjeu neveri për të. Më pas kurrë nuk mendoi më për atë njeri, me të cilin e ndante një hendek i thellë e i gjerë.

Ai mori një pykë dhe e shtrëngoi paq në të ndarën midis kolektorit e trupit të dinamos. Kontakti u bë i qendrueshëm. Drita u shtua edhe ca. Ai e mbylli derën me kyç dhe shkoi në shtëpi. Mirëpo nuk e zinte gjumi. Sa mbyllte sytë, i kujtohej që i kish hyrë një pune të madhe dhe dyshimi se vallë ja delte mbanë, ja largonte gjumin. Hidhte tej jorganin, vishej e shkonte prapë në hidrocentral. Shikonte me vëmendje të madhe, kontrollonte punën e çdo detali, u hynte të fshehtave të prodhimit të korentit.

Hidrocentrali jepte aq dritë, sa edhe kur e kish Thomi. Vështirësitë e para i kish kapërcyer. Thomi që më parë e tallte nëpër fshat, tani s'fliste më e askush s'ja vinte veshin. Mirëpo a duhej të kënaqej me kaq centralisti i ri? Thomin e gjykonte si njeri të një bote tjetër, të perënduar. E pra, edhe rezultati i punës së tij le t'i mbetej së kaluarës.

Miçua kish vajtur disa herë në centralin e fshatit fqinjë dhe centralisti i atij fshati i kish mësuar plot gjëra. Kish qejf të dinte sa më tepër për zanatin e tij dhe pyeste e interesohej ku t'i qëllonte. Tani dinte aq sa duhet të dijë një centralist fshati. Po ai s'kënaqej me atë që kish arrihur. Drita elektrike nuk ishte më e mirë se ajo

e llambave me vajguri. Radiot mezi merrnin vetëm mbas orës nëndë të mbrëmjes.

A të priste edhe ai sa të merrnin dinamo të re? Apo sa të shtohet uji prej shirave? E ç'i mbe-
tej centralistit pastaj? Të lëshonte e të zinte ujin?

Ai s'e gjykonte kaq të thjeshtë detyrën e tij.

Një ditë, duke shikuar ujin që delte poshtë, ai mendoi: «Po sikur ta ngushtoj ca cifunin?» Dhe u muarr një copë herë me këtë mendim. Do të delte më pak ujë, po më me presion, se do të mbusheshin edhe kadet e gjera që qendronin si rezervuarë mbi tubat e hekurta. Veç kësaj, po të kish më pak ngarkesë, dinamoja do t'i plotësonte xhirot e do të jepte korentin maksimal. Ngarkesa rregullohej. Çdo shtëpi t'i kish llambat me çelës dhe të mos mbaheshin kot hapur të gjitha.

Cifunin e bëri vetë që të nesërmen, se i vinte doresh edhe për punë marangozësh. Që atë natë e provoi. Pastaj vajti shtëpi më shtëpi dhe u tha t'i mbyllnin llambat e tepërta.

Kur u kthye në shtëpi, dhoma zbardhte nga drita elektrike.

— Tashti po, — i tha e gëzuar e ëma, — kësaj i thonë dritë!

Atij iu bë qejfi. Hodhi sytë përballë dhe pa në pasqyrën e madhe të garderobës një djalë flokëverdhe, me fytyrë të shëndetshme e sy plot gjallëri. Vetiu nxori nga xhepi krehrin dhe ua shkoi flokëve të ngatërruar, që e prishnin bukurinë e fytyrës së tij. Kurrë ndonjëherë, as edhe ditën, nuk e kish parë veten aq qartë në pasqyrë! U gëzua si fëmijë. Pastaj hapi radion dhe u shtri në krevat. Ish i lodhur, por i kënaqur si asnjehere tjetër.

...Ndërsa po dëgjonte radion shtrirë në krevat, bardhësia në dhomë u zbeh, zëri i radios u ul. Ai brofi në këmbë dhe shikoi llambën elektrike: drita e saj po vinte duke u ulur. Dhoma u kredh në gjysmë errësirë. Drita u ul shumë, po nuk u shua fare. Miçua u vesh me nxitim, mori fenerin dhe doli.

Jashtë binte shi. Ish një shi vjeshte, i ngadalshëm, po i njëjlojtë kudo. Rrugët ishin plot ujra. Një shi i tillë, monoton, «shiu i budallait», siç i thonë në fshat, hyn thellë në tokë dhe pastaj, kur ajo ngopet, ujët rrjedh në të gjitha anët e përrrenjtë fryhen e vërviten tatëpjetë me furi.

Miçua shkelte nëpër ujra. Kish mbathur çizmet e s'kish pse të ruhej. Veç kësaj, nxitonte. Errësira qe e madhe. Feneri mezi mundte të largojë dy — tri metra prej saj. Pikat e shiut, që binin brenda këtyre dy-tri metrave, ishin të ndritshme, si prej argjendi.

«Do të ketë zbritur Përroi i Vogël dhe do ta ketë mbushur jazin me rërë» tha me vete Miçua ndërsa nxitonte, por mund të kish ndodhur ndonjë gjë tjetër, ndonjë e papritur tjetër e rrezikshme. Kur u afrua te hidrocentrali, dëgjoi ujin që bënte një zhurmë të llahtarshme duke rënë nëpër kadet, dhe e kuptoi se ato qenë përgjysmë. U ngjit te korita dhe pa se jazi sillte fare pak ujë të turbullt.

«Prandaj u ulën dritat. Ai djall përrua e ka fajin!» — tha Miçua dhe sikur u shkarkua nga një barrë e rëndë. Vërtet ish natë e binte shi, po kjo s'qe ndonjë punë e madhe: brenda një ore ai mund ta pastronte rërën me të cilën e kish mbushur jazin Përroi i Vogël. Dhe përroi në fillim

sjell gurë e rërë, pastaj rëra sikur mbarohet, kësh-tu që s'kish rrezik të mbushej prapë.

Miçua mori lopatën e kazmën në hidrocentral dhe vazhdoi të ecë pas kanalit të ujit. Nuk mendonte më asgjë.

Me të tilla gjëra ai ish mësuar. Ja, pas një ore do të kthehej duke sjellë ujë me bollëk. Dhe dritat përsëri do të forcoheshin.

Ai u ndal te e përpjeta e malit, atje ku delte Përroi i Vogël. Vërtet përroi e kish mbushur jazin me rërë. Këtë radhë nga ana e hidrocentralit ai kish rrukullisur ca gurë të mëdhenj. Pas tyre ish ngjeshur rëra dhe masa e ujit zbriste poshtë, nëpër rrugë, ndërsa në kanal rridhte pak, sa për të mbajtur me shpirt hidrocentralin.

Miçua e vendosi fenerin në një vend të lartë dhe iu përvesh punës. I hoqi gurët dhe një pjesë të rërës. Thuajse tërë uji rrodhi tatëpjetë jazit. Po atëhere vuri re se më lart jazi ish i thatë. Uji vinte vetëm prej përroit.

«Do të jetë këputur në ndonjë vend», tha dhe nxitoi për lart, mbasi e dinte se, çdo minutë, uji gërryente një sasi të madhe dheu e pastaj nuk do ta zinte dot vendin e këputur.

Nxitonte këtë radhë duke shkuar brenda në kanal, sepse kishte frikë mos shkiste dhe i druhej vithimës, që shpinte në Përroin e Madh, i cili buçiste për llahtarë.

«Tek ara e Lonit vendi nuk qe forcuar mirë, — tha me vete: — Atje do të jetë këputur, — dhe vriste mendjen për të kujtuar në kish gurë e plisa aty, që ta zinte sa më shpejt.

Kur vajti te ara e Lonit, pa se jazi s'kish pë-